

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในวงการสาธารณสุขทั่วโลก แบ่งชั้นตอนในการบริการ เรื่องสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนเป็น 3 ชั้นตอน (สุรศักดิ์ ศรีสุข 2525 : 27-28) คือ

1. การป้องกันโรค (Preventive Medicine) เป็นการให้ความรู้ในด้านสาธารณสุขขั้นมูลฐานการฉีดวัคซีนป้องกันโรค
2. การรักษาโรค (Curative Medicine) เป็นการรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยทางยาและการผ่าตัด
3. เวชศาสตร์ฟื้นฟู (Rehabilitation Medicine) เป็นการป้องกันบำบัดรักษา และแก้ไข ภาวะของโรคต่าง ๆ ตลอดจนความพิการที่เกิดขึ้น ในผู้ป่วยให้กลับคืนเข้าสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด

กายภาพบำบัด เป็นวิชาชีพแขนงหนึ่งในทีมงาน (Team Work) ของเวชศาสตร์ฟื้นฟู (Rehabilitation Medicine) บุคลากรที่ทำงานทางด้านนี้เรียกว่า นักกายภาพบำบัด (Physical Therapist) เรียกย่อ ๆ เป็นสากลว่า "P.T." งานทางด้านกายภาพบำบัด เป็นงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านป้องกัน แก้ไข และรักษาควบคู่กันไป ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษามาจากแพทย์ แผนปัจจุบันแล้ว บางรายถ้าได้รับการรักษาทางกายภาพบำบัดร่วมด้วย จะทำให้ผู้ป่วยหายจากโรคภัยไข้เจ็บกลับคืนสู่สภาพปกติได้เร็วขึ้น การรักษาทางกายภาพบำบัด มีประวัติ และความเป็นมาดังนี้ :-

การรักษาทางกายภาพบำบัด ได้กำเนิดที่ยุโรป และอเมริกา เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2460) เนื่องจากผลของสงครามทำให้คนจำนวนมากมีความพิการ จึงได้มีการค้นคว้าวิธีการป้องกันและแก้ไขความพิการ เพื่อให้มนุษย์หายจากความพิการกลับเข้าสู่สังคมได้ จึงกำเนิดเป็นอาชีพกายภาพบำบัดขึ้น สำหรับประเทศไทย วิชาชีพกายภาพบำบัด ได้

รับแบบอย่างมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์เฟื่อง สัตย์สงวน อดีตหัวหน้าภาควิชาออร์โทปิดิกส์และกายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เดินทางไปดูงานในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2486 ท่านได้นำงานเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยมาเริ่มในประเทศไทย ที่โรงพยาบาลศิริราช และได้ดำเนินเรื่อยมา ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2489 - 2490) ได้มีการตั้งหน่วยงานกายภาพบำบัดขึ้น ที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ในระยะเริ่มต้นยังไม่มีนักกายภาพบำบัดโดยตรง แต่ได้ใช้แพทย์ และพยาบาล ทำงานทางกายภาพบำบัดในหน่วยงานที่ตั้งขึ้น ต่อมาศาสตราจารย์ นายแพทย์เฟื่อง สัตย์สงวน เห็นว่าควรจะผลิตนักกายภาพบำบัด เพื่อทำงานด้านนี้โดยตรง เพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียเจ้าหน้าที่ฝ่ายแพทย์และพยาบาล จึงได้จัดตั้งโรงเรียนกายภาพบำบัดขึ้น ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ทำหน้าที่ผลิตนักกายภาพบำบัดเมื่อ พ.ศ. 2508 (กานดา ใจภักดี 2525 : 6-9)

ในระยะก่อนตั้งโรงเรียนกายภาพบำบัด ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากสมาคม องค์การ และบุคคลหลายฝ่าย โดยในปี พ.ศ. 2506 สมาคมกายภาพบำบัดแห่งโลก (WCPT) ได้ส่ง มีส เอ็ม เจ. นิลสัน (Miss M.J. Neilson) เลขาธิการสมาคมกายภาพบำบัดแห่งโลก มาช่วยสำรวจหาที่ตั้งโรงเรียนและองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ส่ง มีสเตอร์ มัลคอม พิต (Mr. Malcom Peat) ผู้เชี่ยวชาญทางกายภาพบำบัด และเป็นอาจารย์สอนที่ประเทศสหภาพพม่า มาช่วยร่างหลักสูตรกายภาพบำบัดในระดับปริญญาตรี โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (โรงเรียนกายภาพบำบัด มพท. : 6)

1. ให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีในการประเมินและให้การรักษานักป่วยได้อย่างชำนาญและถูกต้อง
2. ให้สามารถนำความรู้ทางด้านทฤษฎีไปใช้ในทางปฏิบัติได้ถูกต้อง
3. ให้สามารถจัดระเบียบ และบริหารงานทางด้านกายภาพบำบัดและดำเนินการที่มีอยู่แล้ว ให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน ภายใต้ขอบเขตของวิชาชีพกายภาพบำบัด
4. ให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับบริการและผู้ร่วมงาน
5. ให้สามารถพัฒนาทัศนคติและคุณค่าเกี่ยวกับคุณธรรม และจรรยาบรรณของวิชาชีพ

โรงเรียนกายภาพบำบัดได้ใช้หลักสูตรกายภาพบำบัดที่ยกร่างขึ้น และผลิตบัณฑิตกายภาพบำบัดรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2510 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2526 ผลิตบัณฑิตได้ทั้งหมด 16 รุ่น มีจำนวนบัณฑิต 316 คน (ฝ่ายธุรการโรงเรียนกายภาพบำบัด) ปรากฏว่า ยังไม่มีการประเมินหลักสูตรเลย (แต่มีการปรับปรุงเฉพาะเนื้อหาวิชาบางส่วนโดยการเพิ่มรายวิชาที่จำเป็น เข้าไว้ในหลักสูตร) อีกประการหนึ่ง วิชาชีพกายภาพบำบัด เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการบริการสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนในประเทศเรา และประเทศเรายังขาดนักกายภาพบำบัดอีกมาก เมื่อเทียบกับประชากรทั้งประเทศ โรงเรียนกายภาพบำบัดซึ่งมีเพียงแห่งเดียวไม่สามารถผลิตนักกายภาพบำบัดให้พอเพียงกับความต้องการของประเทศ เนื่องจากมีขีดจำกัดในเรื่องอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน อาจารย์ ฯลฯ ดังนั้นในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 (2525 - 2529) ทบวงมหาวิทยาลัย (2524 : 23) จึงกำหนดให้สาขากายภาพบำบัดเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญระดับสูง โดยกำหนดเป้าหมายการรับนิสิตนักศึกษาเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐระบบจำกัดรับ ในสาขานี้มีอัตราการรับเพิ่ม เกินกว่าร้อยละ 10 และได้อนุมัติให้มหาวิทยาลัย ที่มีความพร้อม เปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขากายภาพบำบัดได้ มหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรนี้ ได้แก่ คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พร้อมกันนี้ก็ขยายการศึกษาทางกายภาพบำบัดในระดับปริญญาโท คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ในปีการศึกษา 2526

ในการเปิดหลักสูตรปริญญาตรี สาขากายภาพบำบัด และขยายการศึกษาทางกายภาพบำบัด ถึงระดับปริญญาโท จำเป็นต้องอาศัยข้อมูล และแนวทางจากโรงเรียนกายภาพบำบัด ซึ่งก่อตั้งมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านหลักสูตร แต่ทว่าหลักสูตรกายภาพบำบัดของโรงเรียนกายภาพบำบัด ยังไม่มีการประเมิน จึงไม่ทราบว่ามีข้อดี และข้อบกพร่องตรงส่วนไหนอย่างไรบ้าง สมควรปรับปรุงส่วนใดและมีอะไรที่จะ เป็นแนวทางหรือพื้นฐานของหลักสูตรที่จะเกิดขึ้นใหม่ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัย เรื่องการประเมินหลักสูตรกายภาพบำบัด เพื่อนำเสนอต่อโรงเรียนกายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ประเมินหลักสูตรปริญญาตรี สาขาถ่ายภาพบำบัด โรงเรียนถ่ายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1.1 ด้านบริบท (Context) เกี่ยวกับ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตร
- 1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) เกี่ยวกับ อาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา และสถานที่เรียน
- 1.3 ด้านกระบวนการ (Process) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- 1.4 ด้านผลผลิต (Product) เกี่ยวกับบัณฑิต

2. เสนอแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรถ่ายภาพบำบัด

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้.-

1. ประเมินหลักสูตรปริญญาตรี สาขาถ่ายภาพบำบัดในส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนถ่ายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดให้เรียนในชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 ทั้งนี้เพราะเป็นการสอนเฉพาะวิชาชีพ (Professional) เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพ

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- 2.1 ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร
- 2.2 อาจารย์ผู้สอนนักถ่ายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4
- 2.3 นักศึกษาถ่ายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4
- 2.4 บัณฑิตสาขาถ่ายภาพบำบัด (นักถ่ายภาพบำบัด)
- 2.5 หัวหน้าผู้รับผิดชอบนักถ่ายภาพบำบัด

3. แบบการประเมินหลักสูตร ปริญญาตรี สาขากายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้แบบจำลองซิป (CIPP Model) ของ แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam 1971 : 218) ประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

- 3.1 ประเมินบริบท (Context Evaluation) ซึ่งหมายถึง จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตร
- 3.2 ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ซึ่งหมายถึง อาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา และสถานที่เรียน
- 3.3 ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ซึ่งหมายถึง การจัดการเรียนการสอน
- 3.4 ประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ซึ่งหมายถึง บัณฑิต

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

ในการประเมินหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ต้องศึกษา และประเมินอย่างมีระบบ เริ่มตั้งแต่ก่อนการดำเนินใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตร และสรุปผลการใช้หลักสูตรซึ่งต้องใช้ระยะเวลา เช่น ในกรณีของหลักสูตรปริญญาตรี อาจต้องใช้เวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 4 ปี แต่เนื่องจากจำกัดในเรื่องเวลา ฉะนั้นในการประเมินหลักสูตรปริญญาตรี สาขากายภาพบำบัด ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลในช่วงเวลาเดียว ซึ่งเป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (Crosssectional Study)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขากายภาพบำบัด เฉพาะวิชาชีพที่จัดให้เรียนในชั้นปีที่ 3 - ชั้นปีที่ 4 ที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนกายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร หมายถึง อาจารย์ที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรกายภาพบำบัด

อาจารย์ หมายถึง ผู้สอนนักกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 3 - ชั้นปีที่ 4 ของโรงเรียนกายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 ของโรงเรียน-
กายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ภาคปลายปีการศึกษา 2525

บัณฑิต หมายถึง ผู้ที่จบหลักสูตรปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขากายภาพบำบัด
(นักกายภาพบำบัด) รุ่นที่ 1 (พ.ศ. 2510) ถึง รุ่นที่ 16 (พ.ศ. 2525)

หัวหน้าผู้รับผิดชอบนักกายภาพบำบัด หมายถึง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลหรือหัวหน้า
นักกายภาพบำบัด

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย ได้แบ่งขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ -

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร อาจารย์ นักศึกษา
บัณฑิต หัวหน้าผู้รับผิดชอบนักกายภาพบำบัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม 5 ชุด ที่ผู้วิจัย
สร้างขึ้น

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร ให้ประเมินจุดมุ่งหมาย
โครงสร้างของหลักสูตร และแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ตามสถานภาพทั่ว ๆ ไปของผู้ตอบ ได้แก่
คุณวุฒิ ประสบการณ์การสอน ภาระงานของอาจารย์ และให้ประเมินจุดมุ่งหมายโครงสร้างของ
หลักสูตร อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำราและสถานที่เรียน การจัดการเรียนการสอน และ
แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ชุดที่ 3 แบบสอบถามสำหรับบัณฑิตให้ประเมินจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการพัฒนา
คุณสมบัติของบัณฑิต ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายวิชาในหลักสูตร และแสดงความคิดเห็นและ
ข้อเสนอแนะ

ชุดที่ 4 แบบสอบถามสำหรับนักศึกษา ให้ประเมิน จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของ
หลักสูตร อุปกรณ์การเรียนการสอน ตำรา และสถานที่เรียน การจัดการเรียนการสอนและแสดง
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3. แหล่งที่มาของข้อมูล

3.1 ศึกษาจาก เอกสารหลักสูตรกายภาพบำบัด

3.2 ข้อมูลนักศึกษาจากทบวงมหาวิทยาลัย และจากมหาวิทยาลัยมหิดล

3.3 แบบสัมภาษณ์ จากผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรกายภาพบำบัด และหัวหน้าผู้รับผิดชอบนักกายภาพบำบัด

3.4 แบบสอบถาม จากผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิต และหัวหน้าผู้รับผิดชอบนักกายภาพบำบัด

4. แบบสอบถามหาค่าความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach 1970 : 161)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติต่าง ๆ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที-เทสต์ (t - test) ค่าวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคู่ด้วยวิธีการทดสอบเชฟเฟ (Scheffe's Method) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของสถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

6. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตาราง และบรรยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะนำมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรกายภาพบำบัด โรงเรียนกายภาพบำบัด คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ให้มีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางในการที่จะสร้างหลักสูตร กายภาพบำบัด ของสถาบันอื่นต่อไป